

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертаційну роботу **Юйань Шаоцян «Формування вокально-фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва на засадах здоров'язберезувальних технологій»**, подану на здобуття наукового ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Актуальність теми дослідження

У дослідженні представлено теоретичне обґрунтування та запропоновано розв'язання проблеми формування в майбутніх учителів музичного мистецтва вокально-фахової компетентності на засадах здоров'язберезувальних технологій. Актуалізовано проблему здатності майбутніх фахівців до застосування таких технологій, які спрямовані на підвищення стану фізичного й психологічного здоров'я школярів у процесі оволодіння співацькими навичками.

Вокально-фахова компетентність є важливою часткою загальної професіоналізації майбутнього вчителя музичного мистецтва, оскільки пов'язується з різними видами практичної підготовки здобувачів вищої освіти, з їх здатністю до мистецько-пізнавальної, художньо-інтерпретаційної, артистично-виконавської та вокально-педагогічної діяльності.

В освітній галузі уможливаються інноваційні підходи до вирішення проблеми формування необхідної компетентності фахівців, оновлення методичного забезпечення підготовки майбутніх учителів, у тому числі мистецької галузі, здатних мобільно змінювати змістові та організаційні форми освітнього процесу зі школярами. Це врегульовується законом України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Концепцією «Нова українська школа» (2016), «Концепцією педагогічної компетентності майбутніх учителів» (2022), іншими документами, а також низкою Стандартів, зокрема щодо базової середньої освіти (2020), музичного мистецтва (2019), іншими.

Актуалізована в роботі проблема вокальної підготовки майбутніх учителів музики, набуття ними вокально-фахової компетентності, яка у значній мірі залежить від стану їхнього здоров'я, його відбиття на звучанні голосу, в результаті і на якості вокально-виконавської та педагогічної діяльності. Актуальність обраної проблеми підсилюється тим, що дисертантом запропонована авторська методика навчання співу, що сприяє уникненню захворювання фонаційного апарату. Автор доводить, що проблеми під час навчання можуть виникати не лише на тлі їхнього загального здоров'я, а й помилками вокально-методичного характеру, зокрема – недостатньою увагою викладачів до психологічних і м'язових затисків, перевагою голосового апарату, властивих співакам-початківцям тощо.

Підсилення актуальності дослідження забезпечується винайденням автором вирішення виникаючих проблем шляхом подолання низки суперечностей, які представлені в роботі (с. 26).

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків

Висока ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, теоретичних висновків та результатів дослідження підтверджується глибиною методологічної, теоретичної, полікультурної бази, її прикладним характером, спрямуванням компетентностей і програмних результатів навчання.

Обґрунтування методології та методичної системи є безперечним здобутком автора, оскільки в роботі визначено сутність ключового поняття – вокально-фахова компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва, яке представлено як цілісно-особистісне утворення, що поєднує ерудованість фахівця, дотичну вокально-виконавській і вокально-педагогічній діяльності; володіння основами вокально-виконавської майстерності та здатність до застосування власних надбань у процесі навчання школярів співу.

Це дозволяє безпосередньо застосувати визначені його складові у головних видах вокально-фахової діяльності, якими має оволодівати майбутній учитель музичного мистецтва (майстерне виконання ним вокальних творів, спрямоване на збагачення музичного досвіду; забезпечення якості сприйняття виконуваних ним вокальних творів; оволодіння методикою розвитку музичних здібностей школярів у процесі навчання співу; формування вокально-фонаційних і виконавсько-співацьких навичок в учнів в умовах колективної форми музикування; інших; не упускає автор і необхідності здійснення вокально-просвітницької діяльності в позакласних мистецько-культурних заходах, для чого вкрай важливим стає організація занять школярів у вокальних гуртках сольного та ансамблевого співу). Тобто представлено змістовий взаємозв'язок складових досліджуваного поняття, що забезпечує послідовність і перспективність їх усвідомлення та практичного фахового становлення фахівців.

Підтвердженням результатів є застосування комплексу теоретичних, емпіричних і статистичних методів. Науковий апарат (об'єкт, предмет, мета, завдання) з визначенням наукової новизни сформульовані грамотно.

Не викликає сумніву новизна представленого дослідження, в якому означений феномен представлений як системне утворення; компоненти (інформаційно-полімативаційний, когнітивно-фаховий, формувально-рефлексивний, художньо-виконавський та компетентнісно-методичний) знаходяться у взаємозв'язку на основі обґрунтованих наукових підходів (компетентнісний, технологічний, гуманістичний, індивідуально-орієнтований) із розробленою і доведеною перспективністю застосованих педагогічних принципів методичного спрямування та представлених педагогічних умов формування вокально-фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва на засадах здоров'язбережувальних технологій і розкривається в контексті науково-педагогічної теорії та методики підготовки вчителів музичного мистецтва до практичної діяльності зі школярами та ще не були визначені в науковому дискурсі.

Структура дисертації є логічно побудованою та розгортається від аналізу попередніх науково-теоретичних досягнень відповідних наукових галузей через розкриття сутності феномена формування вокально-фахової

компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва на засадах здоров'язберезувальних технологій, обґрунтування змісту та структури означеного феномена, визначення методологічних пріоритетів та розробки методики формування вокально-фахової компетентності майбутніх викладачів вокалу на засадах здоров'язберезувальних технологій до визначення критеріїв оцінювання її ефективності задля експериментальної перевірки запропонованої авторської методики.

Юйянь Шаоцян визначив п'ять завдань, які сфокусовані на досягненні мети, що полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці методики формування в майбутніх учителів музичного мистецтва вокально-фахової компетентності на засадах упровадження здоров'язберезувальних технологій.

Вирішуючи *перше завдання* стосовно розкриття сутності та обґрунтування структури феномена вокально-фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва дисертант висвітлює її у контексті компетентнісної парадигми, визначеної у «Концепції педагогічної компетентності майбутніх учителів» (2022), згідно якої, метою формування педагогічної компетентності є «...забезпечення належної професійної підготовки випускника в умовах ступеневої освіти та його конкурентоздатності на ринку освітніх послуг».

Забезпечуючи досягнення цієї мети вокально-фахова компетентність розглядається автором дослідження як важлива частка загальної професіоналізації майбутнього вчителя музичного мистецтва й пов'язується з процесом вокально-виконавської, вокально-методичної й педагогічно-практичної підготовки здобувачів вищої освіти, із здатністю до різних видів вокальної діяльності фахівця. У визначенні цієї категорії, виходячи із завдань дослідження, особлива увага приділяється потенційним можливостям набуття здобувачами тих навичок, знань і вмінь, які сприятимуть готовності майбутніх фахівців дотримуватися вимог збереження власного стану здоров'я і збереження голосу та можливості всебічно й творчо реалізувати власний потенціал, а також вміння застосувати здоров'язберезувальні технології в своїй фаховій діяльності з метою вирішення найактуальніших завдань сучасної освіти – збереження здоров'я дітей. Отже, під вокально-фаховою компетентністю майбутнього вчителя музичного мистецтва автор розуміє цілісно-особистісне утворення, сутність якого глибоко представлено у першому розділі дисертації.

Визначаючи структуру означеного феномена, автор розкриває його зміст у комплексі визначених складових з їх змістовими елементами, серед яких ключове значення має здоров'язберезувальні засади в різному їх застосуванні. У обґрунтуванні структурних компонентів вокально-фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, враховуючи спрямування на оволодіння у навчальному процесі здоров'язберезувальними технологіями, автор слушно звертає особливу увагу на нові виклики, які потребують від студентів належного ставлення до новоуведень й докладання

додаткових зусиль, а звідси – й необхідність формування в них відповідної умотивованості. Зазначимо, що посилення в процесі формування кожного з означених компонентів здоров'язбережувального сегменту відповідає актуальним запитам суспільства і завданням музичної педагогіки, а також сприяє підвищенню рівня вокально-фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Структурними компонентами вокально-фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва визначено інформаційно-полімотиваційний; когнітивно-фаховий; формувально-рефлексивний; художньо-виконавський; компетентнісно-методичний компоненти (підрозділ 1.1.).

У вирішенні *другого завдання* з визначення специфіки впровадження здоров'язбережувальних технологій у процес формування в майбутніх учителів музичного мистецтва вокально-фахової компетентності заслуговує схвальної оцінки те, що в практику музичної педагогіки додався широкий комплекс здоров'язбережувальних технологій, значна частка яких тісно пов'язана з можливостями вокалотерапії. Їх впровадження сприятиме збереженню й зміцненню власного здоров'я майбутніх учителів музичного мистецтва, і оволодінню методикою і практикою застосування здоров'язбережувальних технологій у процес навчання музики школярів і здійснювати позитивний вплив на їх стан здоров'я.

Розв'язуючи *третьє завдання*, яке було спрямоване на обґрунтування методології та методики формування вокально-фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва на засадах здоров'язбережувальних технологій, визначальним чинником стало забезпечення оптимального перебігу освітнього процесу, представлення відповідних наукових підходів, які грамотно і доречно застосовані автором.

Позитивним є концептуально визнаний гуманістичний науковий підхід, опису якого в роботі надано масштабну увагу, особливо до його можливостей стосовно всебічно-обґрунтованого будування вокально-освітнього процесу, в якому максимально враховуються як настанови щодо зв'язку загального стану здоров'я та збереження і розвитку співацького голосу, так і можливості спрямування вокально-формувальних процесів на зміцнення компетентнісного підходу.

У контексті методологічних основ зазначені аспекти доцільно обґрунтовуються автором на розроблених педагогічних принципах методичного спрямування, представлених на сторінках 96-108. 0,0,

Позитивної оцінки заслуговує теоретична модель методики формування вокально-фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва на засадах здоров'язбережувальних технологій, яка обґрунтована за логікою організації досвідної роботи та здійснена в три етапи – аналітично-мотиваційний, формувально-технологічний і педагогічно-практичний, на кожному з яких була зреалізована певна педагогічна умова й застосувалися відповідні завдання впровадження технологій здоров'язбереження у навчальний процес.

Пропоновано головні організаційні форми і методи, застосування яких сприяло вирішенню поставлених завдань дослідження. Так, на першому етапі застосовані організація «круглого столу», тематичні презентації, ІКТ (соціальні мережі, аудіо- та відеофіксації, ін.); на другому етапі – техніки релаксації, тренінги на позбавлення психологічних та м'язових затисків, емоційно-вольова саморегуляція, ін.; на третьому етапі приділено необхідну увагу типологізації психологічних та вокальних проблем школярів, серед яких виокремлено системний добір технологічного та художнього репертуару на засадах індивідуального планування, музично-дидактичні ігри, створення фрагментів уроків з музичного мистецтва, інше.

Вирішення *четвертого завдання*, яке полягало у розробці діагностично-критеріального апарату та виявленні рівнів сформованості у майбутніх учителів музичного мистецтва вокально-фахової компетентності, сприяло позитивній динаміці означеного процесу.

Позитивної оцінки заслуговує і наскрізність та взаємопов'язаність елементів наукового апарату, до яких відноситься і логіка визначення критеріїв оцінювання формування вокально-фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва на засадах здоров'язбережувальних технологій з відповідними показниками. Вони були розроблені з огляду на змістові характеристики компонентів означеного феномена. Так, інформаційно-полімотиваційний компонент оцінювався ціннісно-настановчим критерієм, когнітивно-фаховий компонент – пізнавально-інтегративним критерієм, формувальньо-рефлексивний – виконавсько-корекційним критерієм, художньо-виконавський компонент – виконавсько-регуляційним критерієм, компетентнісно-методичний – творчо-практичним критерієм з їх відповідними показниками.

Заслуговує на схвальну оцінку розв'язання *п'ятого завдання*, яке полягало у експериментальній перевірці ефективності методики формування вокально-фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, побудованій на засадах застосування здоров'язбережувальних технологій.

Як ми згадували три етапний формувальний експеримент (аналітично-мотиваційний, формувальньо-технологічний і педагогічно-практичний), забезпечувався застосуванням відповідного комплексу засобів, спрямованих на реалізацію обґрунтованих у попередніх розділах педагогічних умов і принципів формування вокально-фахової компетентності з широким застосуванням здоров'язбережувальних технологій. Успішність формувального процесу забезпечувалася спонуканням респондентів до усвідомленого розуміння взаємозалежності дотримання режиму та гігієни голосового апарату та оволодіння необхідною технікою співу; удосконалення емоційно-вольової сфери, що сприяло знаттю надмірного м'язово-фонаційного та емоційно-психологічного напруження; дотримання позитивно-морального самовідчуття тощо задля сприяння збереженню здорового стану.

Головними технологіями здійснення авторської методики на першому етапі стали: організація заходів діалогічно-когнітивного спрямування (діяльність гуртку «Допитливий вокаліст», диспути, «мозковий штурм», творчі завдання у групах); на другому етапі відбувалось широке впровадження тренінгів з техніки релаксації з метою отримання важливого результату для здоров'язбереження – позбавлення від психологічних і м'язових затисків як передумови ефективного оволодіння вокально-фонаційною технікою; створення ситуацій успішної фахової діяльності, важливих для удосконалення сценічного самопочуття майбутніх фахівців, оволодіння студентів інноваційними технологіями удосконалення фонаційного дихання та навичок звукоутворення й змістово-виразного інтонування, дотримання технології алгоритмованого перебігу вокально-навчального процесу, ін.; на третьому етапі здійснювалась безпосередня підготовка студентів до впровадження здоров'язберезувальних технологій у процесі занять з музичного мистецтва зі школярами. Головними технологіями стали рольові та ділові ігри комунікативного й виконавсько-сценічного спрямування, оволодіння техніками розвитку музичних здібностей і співочих навичок на засадах врахування індивідуально-типологічних особливостей дітей, які відчувають утруднення в процесі навчання співу, алгоритмізації процесу формування ладового, мелодійного слуху та метроритмового чуття школярів, проведення фрагментів занять зі школярами з акцентом на вокально-навчальну роботу, ін.

Висновуючи результати аналізу змісту дисертації зазначимо, що в ході роботи над нею були розв'язані всі поставлені завдання на шляху досягнення означеної мети. Це дає підстави вважати представлену Юйань Шаоцян дисертацію завершеною кваліфікаційною працею.

Вірогідність отриманих результатів дослідження зумовлені багатьма факторами: обґрунтованістю основних теоретико-методологічних положень, системністю й цілісністю застосованих практичних дій, дотриманням послідовності конкретних етапів експериментальної роботи, використанням комплексу доцільних та цілеспрямованих методів, які відповідають предмету, завданням дослідження, а також репрезентативністю вибірки, результатами впровадження запропонованої методики у практику підготовки фахівців закладів вищої педагогічної освіти мистецького профілю, належною обробкою отриманих даних статистичними методами.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні теоретичні положення та висновки дисертації викладено у восьми публікаціях автора. З них: 3 – у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному періодичному виданні, 4 – апробаційного характеру, дві з них у співавторстві. До того ж адекватними обраній темі є спрямованість матеріалів, які представлені на десяти науково-практичних конференціях різного рівня, у тому числі міжнародних, де відбувалась їх апробація, що повною мірою розкривають дослідницьку проблему з формування вокально-фахової

компетентності в майбутніх учителів музичного мистецтва на засадах здоров'язберезувальних технологій.

Кількість, якість та повнота висвітлення результатів та відображення змісту дисертації відповідає встановленим вимогам. Загалом вважаємо, що дисертація пройшла належну апробацію, є самостійною науковою працею, яка має завершений характер.

Ознайомлення з текстом дисертації дає підстави стверджувати, що за змістом, структурою вона відповідає вимогам, що ставить Міністерство освіти і науки України.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне висловити в дискусійному плані наступні побажання до представленої дисертаційної роботи:

1. В уточненні поняття «здоров'язберезувальні технології», його педагогічного навантаження, автором слушно конкретизовані необхідні змістові складові, які розкривають його сутність (алгоритмованість, системність, наступність, діагностичність, відтворюваність). У той же час не представлена та змістоутворююча складова поняття «технологія», яка указує на термін виконання певного завдання, тобто часовий критерій технологічності будь-якого процесу. Поясніть будь ласка, можливо в сутності здоров'язбереження цей критерій не є обов'язковим або значним?
2. Потребує конкретизації думка автора стосовно специфіки впровадження здоров'язберезувальних технологій у процес формування в майбутніх учителів музичного мистецтва вокально-фахової компетентності. В чому саме вона полягає?
3. Автор формулює значну кількість відправних позицій (9 принципів) наукового обґрунтування та практичного досягнення своєї мети. Бажано пояснити, що спричинило такий вибір принципів положень?
4. Деякі формулювання можна удосконалити за рахунок конкретизації їх змісту на противагу представленого їх значного смислового розширення. Скоріше за все, саме цей намір спричинив обрання бінарного змістового визначення принципів («саногенно-фонаційний; саногенно-художньої спрямованості, гедоністично-оптимістичної синергійності», ін.). Такий підхід до формулювання принципів дещо обтяжує їх усвідомлення, тому, на наш погляд, в деяких з них можна обмежитись інтегрованою сутністю: принципи «саногенно-фонаційний та саногенно-художньої спрямованості» сформулювати як принцип санологічності, а принцип «гедоністично-оптимістичної синергійності» можна сконцентрувати лише на гедоністичній складовій, оскільки гедоністична парадигма в педагогіці завжди асоціюється з позитивним оптимістичним впливом на самопочуття учня.
5. Доцільно, на наш погляд, уникати змістових повторів при визначенні та формулюванні елементів наукового апарату: наукових підходів, складових компонентної структури означеного феномена (наприклад, компетентнісно-методичний компонент структури та компетентнісний науковий підхід;

формульовано-рефлексивний компонент у структурі формування вокально-фахової компетентності), оскільки вони несуть споріднене науково-теоретичне навантаження.

Зазначені побажання не впливають на загальний позитивний висновок щодо високої оцінки дисертаційної роботи Юйань Шаоцян.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Таким чином, узагальнюючи, зазначимо, що дисертація **Юйань Шаоцян** на тему: «Формування вокально-фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва на засадах здоров'язбережувальних технологій», подана на здобуття наукового ступеня вищої освіти доктора філософії з галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), є завершеним, цілісним, самостійним, ґрунтовним, науково вагомим дослідженням з актуальної проблеми теорії мистецької освіти, методики підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, яке має яскраво виражену наукову новизну і прикладне значення її результатів для підготовки фахівців освітньої галузі з музичного мистецтва. Представлена дисертаційна робота відповідає чинним вимогам пунктів №№ 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними відповідно до Постанов Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 30.12.2015, № 943 від 20.11.2019) та Порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167. Її автор, Юйань Шаоцян, заслуговує на присудження наукового ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 014 – Середня освіта (Музичне мистецтво).

Офіційний опонент –
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки мистецтва
та фортепіанного виконавства
факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова

Наталія ГУРАЛЬНИК